

Péter Gárdos
Febre
a la matinada

PÉTER GÁRDOS

Febre a la matinada

Traducció de Jordi Giné de Lasa i Imola Szabó

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *Hajnali Láz*
© Péter Gárdos, 2015
Publicat per acord amb Libri Kiadó i SalmaiaLit

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: setembre del 2016

© de la traducció de l'hongarès: Jordi Giné de Lasa, 2016
Agraïments a Júlia Ferrer per la col·laboració
en la traducció dels poemes.

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona
www.edicions62.cat
info@edicions62.cat

Fotocomposició: Víctor Igual
Imprès a Reinbook

DIPÒSIT LEGAL: B. 15.546-2016
ISBN: 978-84-297-7520-4

Va ser un dia d'estiu que amenaçava pluja quan el meu pare va tocar port a Suècia.

A penes feia tres setmanes que la guerra s'havia acabat.

El vent del nord bufava enfeït. Al mar Bàltic, el vaixell maldava per obrir-se pas cap a Estocolm entre onades de dos o tres metres. Al pare, l'havien acomodat a l'entrecoberta inferior.

La gent jeia sobre sacs de palla i les passava magres per no rodolar per terra, aferrant-se als jaços en aquest balanç desmesurat.

Només devia haver passat una hora des de l'embarcament quan el pare va començar a sentir-se malalt. Primer, només expectorava una escuma sangonosa tot i posar-se de costat, però després va començar a panteixar tan sorollosament que la seva agonia gairebé ofegava l'esclafit de les onades en batre contra el buc de la nau. Com que el pare pertanyia al grup dels casos difícils, jeia a primera fila, al costat mateix de l'escotilló. Aleshores dos mariners van alçar el seu cos d'ocellet i el van dur a la cambra veïna.

El metge no va vacil·lar. Ja no hi havia temps per a calmants. Li van clavar una agulla considerable al tòrax, entre dues costelles. Per sort la xeringa va encertar el lloc

adequat. Mentre el metge xuclava mig litre de líquid de la pleura del pare, va arribar l'aspirador. Van substituir l'agu-lla de la xeringa per un tubet de plàstic i en un moment la bomba de succió li va drenar del tòrax un litre i mig de secrecions.

El pare va millorar.

El capità, a qui van informar de l'èxit de la intervenció, va concedir al malalt greu un favor especial: el va fer embolicar amb unes flassades gruixudes i el va acomodar a la coberta. El cel es cobria de grans núvols sobre l'aigua grisa com el granit. El capità, amb l'uniforme impecable, es va acostar a la gandula del pare.

—El senyor parla alemany?

El pare va fer que sí amb el cap.

—El felicito. S'ha salvat.

En temps millors haurien pogut entaular una conversa edificant, però l'estat del pare no li permetia ser gaire comunicatiu. Només li va poder mostrar voluntat de col·laboració.

—Visc.

El capità va observar el pare. La pell cendrosa li tibava sobre el crani. Les pupil·les se li veien més grans, deformades per les ulleres. Darrere dels llavis, s'obria una cavitat immensa i fosca. Aleshores, al meu pare quasi no li quedava cap dent. Què li havia passat, no ho sé. Potser havia anat així: en un soterrani tres grans esbirros, tres galiasses, havien clavat una pallissa a un tipus esquifit fins a fer-ne xixines. Potser penjava del sostre una única bomba incandescent. Potser un dels malfactors, nu de cintura per amunt, va engrapar una planxa, que va clavar una vegada i una altra a la cara del captiu amb el tòrax abonyegat, el pare. Segons la lacònica versió oficial, va ser el

1944, al presidi del bulevard Margit, quan li van fer caure bona part de les dents.

Però era viu. Respirava; amb un petit xiulet, és cert. I, així i tot, els pulmons responien bé a l'aire fresc i salat del mar.

El capità va donar una ullada amb els prismàtics.

—Pararem cinc minuts al port de Malmö.

Això no era de la incumbència del pare. A més d'ell, portaven de Lübeck a Estocolm dos-cents vint-i-quatre malalts excepcionalment greus. Alguns ja s'haurien alegrat si el capità els hagués garantit que arribarien al port de destí. A aquests pàries tant els feien els pocs minuts al port de Malmö. El capità, en canvi, com si donés part a una autoritat superior, va prosseguir:

—Ens ho han ordenat per ràdio. Aquest port no figurava en el meu itinerari.

La sirena del vaixell va bramar. Darrere del vapor d'aigua anaven apareixent els molls del port de Malmö. Un grup de gavines feia voltes per damunt del cap del pare.

Van atracar en un extrem del moll. Dos mariners van descendir a terra ferma i van arrencar a córrer per l'escullera fins al port. Portaven una cistella buida, com les que, segons els records del pare, les esquerpes bugaderes feien servir per pujar la roba bruta a les golfes.

Una barrera tancava el final del moll. Unes dones en bicicleta hi esperaven al darrere. Devien ser unes cinquanta. Un grup silenciós, immòbil. Moltes d'aquestes dones que s'estaven dretes amb les mans sobre el manillar portaven un mocador negre al cap. Uns corbs arrupits sobre la branca d'un arbre.

Els dos mariners van arribar a la barrera. Només aleshores el pare es va adonar que del manillar de les bicicle-

tes penjaven cistelles i paquets petits. El capità va posar el braç sobre l'espatlla del pare.

—L'acció d'un rabí tossut. Va posar un avís als diaris del matí. Anunciava que vostès arribarien en aquest vaixell. Fins i tot ha aconseguit que hi atraquem.

Les dones van deixar els paquets a les cistelles en un tancar i obrir d'ulls. Una de les que eren més enrere va deixar anar el manillar i la bicicleta li va caure. Des del vaixell, el pare va sentir el cop metàl·lic de la bicicleta estavellant-se contra les llambordes de basalt, cosa que semblava impossible des d'aquella distància. Tot i això, més tard, sovint evocava aquesta escena, sense ometre aquell esclafit.

Després d'haver-ho arplegat tot, els mariners van tornar corrents al vaixell. Al pare aquella escena se li va quedar gravada al cervell: un moll inversemblantment buit, uns mariners traginant cistelles i al final de tot, com a teló de fons, el peculiar exèrcit de dones en bicicleta, immòbil.

Als paquets hi havia pastissos que dones sueques desconegudes havien cuinat amb motiu de l'arribada dels pares a Suècia. El pare mastegava sense dents aquella pasta tova que se li fonia a la boca. Notava el gust de la vainilla i dels gerds.

—Suècia els dona la benvinguda —el capità va barbotejar alguna cosa semblant, mentre se n'anava a prendre mides. El vaixell es va allunyar de la costa.

El pare menjotejava el pastís. Un biplà va travessar el cel. Damunt seu, entre els núvols, va descriure dos cercles d'homenatge. A poc a poc, el pare tornava a sentir-se viu de debò.

El 7 de juliol de 1945, ja jeia amb setze persones més a la sala d'hospital d'un poblet anomenat Lärbro, a la província de Gotland. Escrivia una carta reclinat sobre el coixí. Els rajos daurats del sol entraven a dolls per les finestres. Entre els llits zigzaguejaven les infermeres amb còfies blanques, bruses emmidonades i faldilles que fregaven el terra.

La calligrafia del pare era esplèndida: les lletres eren estilitzades, el traç elegant i els espais entre els mots eren finíssimes esclotxes. Quan va acabar la carta, la va ficar en un sobre. El va tancar i el va deixar a la tauleta de nit recolzat contra un gerro de vidre ple d'aigua. Al cap de dues hores, una infermera que es deia Katrin se'l va endur i el va tirar a la bústia de correus juntament amb les cartes dels altres malalts.

Aleshores el pare només podia sortir del llit de tant en tant. Però onze dies després, ja el deixaven seure al passadís d'aquell hospital de Lärbro. Va aconseguir d'alguna banda un petit quadern amb pàgines quadriculades. Al vespre hi va poder copiar els noms. Perquè al matí ell també havia rebut una carta, però la seva provenia del mateix Registre de Refugiats Suec. A la carta rebuda hi havia cent disset adreces i noms de dona. El pare duia a les mans l'adreça postal de cent disset joves, de noies i de dones a qui provaven d'insuflar vida pertot Suècia, en tota mena de barraques d'hospital.

Llavors ja havien passat un parell de dies d'aquell dramàtic anunci.

El pare es va enganxar a la placa interior de la màquina de raigs X i intentava no moure's. El doctor Lindholm el va cridar des de l'habitació del costat. Era un metge de dos

metres d'alçada, més prim que un gànguil. Parlava l'hongarès de manera graciosa. No marcava gairebé cap diferència entre les vocals llargues i les curtes, les pronunciava com qui bufa un globus mentre parla. Feia dotze anys que aquest metge dirigia l'hospital de Lärbro i xampurrejava l'hongarès amb molt d'enginy gràcies a la seva dona, la Márta. Aquesta dona, sorprenentment baixa —el pare calculava que de cap de les maneres no podia passar d'un metre quaranta—, treballava d'infermera també a Lärbro.

—Retingui l'aire! No es bellugui!

Va sonar un clic, un brunzit, la radiografia ja estava feta. El pare podia abaixar les espatlles.

En Lindhom ara ja era al seu costat. Els seus ulls reflectien llàstima. No el mirava directament a ell, sinó una mica per damunt del cap. El pare estava aturat sense fer res, amb el tòrax enfonsat, nu de cintura en amunt, al costat de la màquina de raigs X, com qui no es vol tornar a vestir mai més. Se li havien mig entelat els vidres de cul de got de les ulleres.

—Què m'ha dit? A què es dedicava, Miklós?

—Era periodista. I poeta.

—Ah! L'enginyer de l'ànima. Preciós.

Dempeus, el pare recolzava el pes ara en una cama, ara en l'altra.

Tenia fred.

—Bé, vesteixi's. Què espera?

El pare va anar carranquejant fins al racó d'aquella sala i es va posar la camisa del pijama.

—Hi ha cap problema?

Ara en Linholm tampoc no se'l mirava. Va anar cap al despatx, va fer un gest al pare perquè el seguís i va repetir per dins:

—Problema...

El despatx del doctor donava al jardí. A meitat d'estiu, a primera hora d'aquells vespres calorosos, l'illa de Gotland resplendia en una claror grogosa, com de llautó. La llum del sol banyava el paisatge des d'un angle inconcebible. El marró fosc dels mobles irradiava intimitat i seguretat.

El pare seia en pijama en una butaca de pell. Davant seu, a l'altra banda de l'escriptori, el doctor Lindholm, consirós, ja amb l'armilla posada, remenava els documents dels resultats mèdics. Va encendre el llum de taula amb la pantalla verd marí, encara que no feia falta.

—Quant pesa ara, Miklós?

—Quaranta-set.

—Ho veu? Això va com una seda.

Aquesta observació es referia al resultat de la cura dràstica que havia d'aconseguir que en unes setmanes el pare passés de vint-i-nou a quaranta-set quilos. El pare es botonava i es desbotonava la camisa del pijama. Li anava gran, li ballava.

—A quant ha arribat la febre a la matinada?

—A trenta-vuit amb dos.

En Lindholm va llançar els resultats sobre la taula.

—Deixem-nos de preàmbuls. Es diu així, oi? Ara ja està prou fort per afrontar els fets.

El pare va somriure. Gairebé tota la seva dentadura era una pròtesi metàl·lica. Aquesta pròtesi metàl·lica estava feta amb un aliatge mèdic, resistent als àcids, lleig, però barat. L'endemà d'arribar a Lärbro un dentista va visitar el pare. Li va prendre les mides i li va encarregar la pròtesi. El va avisar que seria provisional, més pràctica que estètica. I després, en un tres i no res, li van encastar a la boca

aquesta màquina de metall. El seu somriure ho era tot menys agradable. Tanmateix, el doctor feia un esforç per mirar el pare.

—Seré objectiu, així és més fàcil. Només li queden sis mesos, Miklós.

En Lindholm va agafar una radiografia de la taula i la va alçar a la claror de la finestra.

—Miri. Acosti's.

El pare, atent, va alçar-se d'un bot. Es va inclinar per damunt de l'escriptori. Els dits fins del doctor Lindholm recorrien els camins costeruts de la radiografia.

—Aquí, aquí, aquí i aquí. Ho veu, Miklós? Tot això és una atròfia causada pel tifus. I veu aquestes taques? La tuberculosi. Els mals crònics. I, malauradament, no hi ha manera de revertir-ls... De revertir-los. Dit així, sona esgarrifós. Valent-me d'una expressió col·loquial, la malaltia... li endrapa els pulmons. Oi que existeix un verb així en hongarès? Endrapar?

Miraven la radiografia amb deteniment.

El pare es recolzava una mica sobre l'escriptori, se sentia fluix com l'estopa. Malgrat això va fer que sí amb el cap. Així mostrava que el doctor se'n sortia prou bé en el laberint suggestiu de la llengua hongaresa. *Endrapar* era un mot prou precís, que sense paraules tècniques alludia al desenllaç d'un futur no gaire llunyà.

Abans de la guerra, el meu avi patern tenia una llibreria a Debrecen. La botiga s'amagava sota les arcades de l'edifici del Palau Episcopal, al centre de la ciutat, a pocs minuts a peu de la plaça Major. A la botiga, li deien Llibreria Gambrius, perquè era a les galeries de Gambrius. El local constava de tres dependències altes i estretes. L'avi venia també articles d'oficina, i fins i tot deixava lli-

bres en préstec. En aquest negoci, al capdamunt d'unes llargues escales de fusta, d'adolescent, el pare es va llegir tota la literatura universal —per tant, sabia apreciar l'expressió figurada d'en Lindholm.

El metge va mirar el pare als ulls.

—Segons l'estat actual de la medicina, això no té cura. Vindran temps millors. També de pitjors. Jo sempre li faré costat. Però no voldria que es fes il·lusions. Sis mesos. Set, a tot estirar. Se'm nua el cor. Però és la veritat.

El pare va redreçar-se. Seguia somrient. I, despreocupat, novament es va deixar caure enfonsant-se a la butaca. El doctor no podia estar segur que l'hagués entès, que s'hagués fet càrrec del seu diagnòstic.

Però en aquells temps el pare estava per assumptes més importants que la pròpia vida.